

Januar 2013

Informacijske kulture in subkulture

Vpliv medikalizacije in razsežnosti medijskega konstrukta na primeru odvisnosti od internetne pornografije

Avtorji: Otto Gerdina (21110449), Andrej Kreča (21100491), Matija Šušnik (21090540),
Neža Kričaj (21110460)

Mentor: doc.dr. Franc Trček

Za pomoč pri izdelavi seminarske naloge in razumevanju tematike se zahvaljujemo Jani Šimenc, Blanki Tivadar, Metki M. Čeplak, Karmen Šterk, Evi Vrtačič, Petru Topiću in Sanji Rozman, ki so si vzeli čas za naša vprašanja in nas spodbudili k nadaljnim razmislekom.

OPREDELITEV POJMOV

Potrebne so jasne opredelitve in definicije dotičnih pojmov, o katerih bomo govorili v nadaljevanju naloge.

Zasvojenost s seksualnostjo je nekemična zasvojenost in je vsako kompulzivno vedenje, povezano s seksualnostjo, ki vpliva na običajen potek življenja ter povzroča hude težave v družini in družabnih stikih z ljudmi, ki so nam blizu, pa tudi v delovnem okolju. Za zasvojene s seksualnostjo seks postane prioriteta, ki je pomembnejša od družine, prijateljev in dela. V

življenju zasvojenih se vse vrte le še okrog seksa. Pripravljeni so žrtvovati tudi tisto, kar najbolj cenijo, da bi le lahko nadaljevali s svojim škodljivim vedenjem. (Topić v Carnes in dr., 2010: 13)

V knjigi V senci interneta Carnes in drugi **internetni seks** definirajo kot nekaj kar, združuje različne vrste seksualnega vedenja ob uporabi računalnika, ki jih lahko razdelimo v več kategorij:

- dostopanje do spletne pornografije v tekstovni, avdio- ali video obliki,
- komunikacija s fantazijskim partnerjem v resničnem času (klepetalnice, virtualne klepetalnice ...),
- druge oblike spletnega seksa, ki vključujejo spletne socialne mreže, strani za organiziranje zmenkov in različne mobilne naprave

Pornografija* spisi, slike, filmi in podobno, ki prikazujejo spolnost samo zaradi erotičnega draženja. (Veliki splošni leksikon v osmih knjigah 1998)

*Pornografija je zelo izmuzljivo definiran pojem in zanj ne obstaja enoznačna definicija. Pri seminarski nalogi, se bomo nanašali na zgornjo definicijo, čeprav se ne strinjamo s tem, da je lahko pornografsko karkoli, kar vzbudi željo po akciji oz. erotično draži. Na tem področju manjka bolj natančna strokovna definicija. Vendar to ne bo predmet naše razprave.

Medikalizacija je medicinsko prilaščanje vsakdanjega življenja; proces, v katerem se različne dogodke/ izkušnje/pojave pretvori v medicinske probleme. Proces medikalizacije poteka v več stopnjah. (Tivadar 2012/2013)

Medijski konstrukt je podoba, ki jo ustvarijo mediji, ki implicira da obstaja nek fenomen, čeprav dejanski fenomen pri tem ni nujno resničen. Mediji interpretirajo dogodke in pojave, ter jih prikažejo na specifičen način, ki je lahko bolj ali manj točen/ napačen, vedno pa je idelološko nabit. Ideološki vpliv na medijski diskurz in vsebine je toliko bolj močan (in pomemben) pri občutljivih temah, kot na primer odvisnost od pornografije, ki vplivajo na razmerja moči v družbi.

Morala je način vedenja, nam pove kako se moramo vesti, način na katerega se moramo vzpostaviti kot moralni subjekt, delujoč skladno s predpisi, ki sestavljajo kodeks. (Foucault 2010)

UVOD

Dokler posameznikovo seksualno življenje ne vpliva na produkcijski proces, ni problematično, ko pa se enkrat ta proces zaradi tega upočasni ali ustavi je potrebna medicinska intervencija. Kapitalistična potrošniška družba ne more funkcionirati s srečnimi in zadovoljnimi posamezniki, ampak mora ustvarjati konstanten občutek, da nekaj manjka, da bi moral biti boljši, hitrejši, pametnejši, močnejši, če želiš postati srečen – sreča postaja tisti nikoli dosežen ideal, h kateremu vsi stremimo.

Spolnosti ne delimo več na dobro in slabo; ampak na zdravo in nezdravo. Sodobna družba hrepeni po zdravih, uspešnih in produktivnih članih oziroma kot Bruckner razmišlja »velikokrat se medikalizira vsak trenutek življenja, namesto da bi nam omogočala nekakšno prijetno brezskrbnost« (Bruckner, 2004: 67). Danes so se skupni obredi in skupna prijetna opravila spremenili v skrbi, ki jih ocenjujemo na podlagi njihove koristnosti oziroma škodljivosti. Z antropološkega vidika, kot je omenila prof.dr. Karmen Šterk :“Sex is supposed to be fun“ (glej prilogo) – vrednotenje spolnosti pa je v veliki meri tudi družbeno konstruirano. Pri tem je imelo velik vpliv na zahodno družbo tudi krščanstvo, o čemer je veliko napisal tudi Foucault v svojem delu Zgodovina seksualnosti. Šlo naj bi za to, da se

vnaša red in gotovost v negotovo okolico, »da bi dosegli čim boljše sebstvo oziroma podobo o sebi, samo-spoznanje, samoobvladovanje in čim boljšo skrb za same sebe«. (Šimenc, 2011: v 59) Podobnega mnenja je Rutar, ki v svojem prispevku z naslovom Zdravje za vse kot sodobna imperialistična utopija piše, da je zdravje za vse namreč »sodobni, prijazni in socialni kapitalistični slogan, narejen za ljudi, ki živijo v spektakelski družbi kot terminalni subjekti ali absurdni svobodni podložniki.« (Rutar v Šimenc 2011: str 66) Pri procesu medikalizacije igra veliko vlogo tudi splet s svojimi forumi in spletnimi klepetalnicami, ter online nasveti strokovnjakov. Primer tega v Sloveniji je www.vizita.si. Zato Šimenčeva omenja Spletno medikalizacijo, kjer se, kot je za medikalizacijo značilno na splošno, vzroke za bolezni prenaša iz celotne družbe na posameznika, s čimer se spodbuja bolj individualne medicinske intervencije.

Medikalizacija je problematična, ker je povezana z ustvarjanjem dobička (farmacevtska industrija in industrija zdravljenja) in reprodukcijo moči v družbi, ki po Foucaultu temelji na nadzoru nad dejanji posameznika.

ODVISNOST OD SPLETNE PORNOGRAFIJE; POGLED DRUŽBOSLOVCEV

Medikalizacija

Medikalizacija je dvoličen proces; po eni strani lahko osvešča javnost, lajša ali osmisli tegobe; po drugi strani pa ima za posledico hiperprodukcijo bolezni, »komercializacijo obolenj in zgrešeno identifikacijo med družbenim in individualnim telesom.« (Šimenc, 2011; 67)

Epidemije (npr: aids) so v zadnjem času pripomogle k temu, da vse večjo pozornost posvečamo lastnemu telesu in njegovemu doživljanju posameznih življenjskih trenutkov in dogodkov. Današnja postmoderna ideologija nam sporoča, da lahko življenje povsem nadzorujemo in vplivamo na to kako se odvija. Znotraj te ideologije ne samo da lahko, ampak tudi moramo nadzorovati svojo spolnost, kajti v nasprotnem primeru je lahko naše vedenje označeno za deviantno in ob nezdravljenju lahko tudi patološko.

Spletna mesta za izmenjavo prispevajo k vse manjšemu pomenu tradicionalno profesionalnih krogov in omogočajo samo-zdravstvene in samo-diagnostične postopke, kar posledično prispeva k medikalizaciji.

Popularne so tudi spletne terapevtske skupnosti, ki zapolnjujejo pomanjkanje informacij in tolažbe v družbi, hkrati pa tudi posameznikom omogočajo anonimnost, kar posledično privede do tega, da ljudje lažje delijo svoje intimne težave z drugimi. Na področju spolnosti so takšni pristopi še toliko bolj popularni, saj je govor o lastnih spolnih problemih pogosto povezan s strahom pred družbenim posmehovanjem. Ker je spletnih terapevtskih skupnosti vedno več in ker »zdravijo« vse več »bolezni«, nekateri trdijo, da internet vpliva na hiperprodukcijo bolezni, psevdoepidemij ter samo-diagnosticiranja.« (Šimenc, 2011; 69)

Karmen Šterk opozarja, da sicer odvisnost od spletne pornografije res obstaja, »ampak je posledica medikalizacije družbe, krščanskega paternalizma, posledica poimenovanja, kajti tisti, ki poimenuje je gospodar stvari. Poimenovala je medicina, torej je medicina gospodar stvari. V kulturnem imaginariju velja medicinsko poimenovanje, torej gre za odvisnost in za patologijo.«

Eva Vrtačič se strinja in dodaja, da samo zato, ker ta odvisnost obstaja pri nas (v zahodnih družbah op.a.) »niti slučajno ne pomeni, da je to naravno stanje, da obstaja povsod po svetu, da ima povsod enake simptome, objekte. Tako kot tudi anoreksija zares obstaja, ni pa obstajala pred 200 leti.«

Medijski konstrukt

Številne družbene teorije postavljajo v ospredje medije in v zadnjih letih «lahko zaznavamo v množičnih medijih tudi porast števila ‘dušebrižinskih’ člankov, ki nas svarijo pred družbenimi patologijami prisotnimi v kibernetnem prostoru. « (Trček, Kovačič 2000 : 1069) »Medijsko napadanje in pritiski na človeka, ki mora ostati zdrav, srečen, zadovoljen, mladosten in predvsem produktiven pri marsikomu doseže nezaželene učinke v obliki raznih motenj, nevroz in anksioznosti«. (Šimenc, 2011: v 59) Z drugimi besedami nas mediji opozarjajo, da

je vsako drugačno stanje nenaravno, predvsem pa je problematična neproduktivnost, ki jo celo vidijo kot oviro posamezniku, ki naj bi bil konstantno produktiven in nemoteč za družbo. Večina ljudi se z konceptom odvisnosti od internetne pornografije sreča le prek medijev, kar pomeni da mediji ustvarjajo resničnost, katera pa ni nujno skladna z fizično resničnostjo. Pomemben je tudi koncept okvirjanja. Koncept je sicer prvi razvil Goffman, vendar na ravni psihologije posameznika. Kasneje se je koncept razvil še v analizo tega, kako mediji okvirijo nek dogodek ali fenomen. V sodobni dobi se dogodke okvirijo na način, skladen z ideologijami v družbi. Torej, osebo, ki ima destruktivna vedenja, povezana s spolnostjo, se okvirijo kot osebo, ki je bolnik in ima bolezen, katero se lahko zdravi. Spolnost je bila v zahodnem svetu vedno tema, s posebnim statusom. Z njo so se povezovali raznorazni grehi, kasneje bolezni in antisocialna vedenja. Dejansko tudi v nekih primerih je del pacientovih problemov (zlasti po teorijah Freuda in njegovih naslednikov), vendar se je okvirjanje teh problemov spreminjalo skozi zgodovino, kot omenja že Foucault v Zgodovini seksualnosti (čeprav ne uporabi izraza okvirjanja). Diagnoze povezane s spolnostjo in normiranje spolnih praks je včasih prenašala cerkev, kot najmočnejši medij svojega časa. V sodobnem svetu so avtoritete prevzeli zdravniki in terapevti, vedenjske vzorce pa okvirjajo mediji njim v prid. Zato na primer knjige o spolni odvisnosti, ki izhajajo iz krščanske tradicije, koncept odvisnosti od spolnosti okvirjajo kot moralni problem, nekateri drugi terapevti pa kot problem nevroznosti, itd. S okvirjanjem je povezan tudi koncept postavljanja agende (*agenda setting*). Normiranje vedenja, spolnosti, in družinskega življenja lahko prinese veliko moči, zato se številne interesne skupine ukvarjajo ravno s tem. To se lahko poveže s Foucaultovim konceptom bio oblasti in s Marksovim konceptom produkcije in reprodukcije ideologije. V sodobni dobi ne obstaja le ena sama družbena ideologija, ampak je ideologij več in se med seboj borijo za oblast (ali vsaj preživetje). Relevanten je tudi Deleuzev koncept linij bežnic (*flight lines*), ki kažejo kako se oseba loti pobega od produkcije presežnih vrednosti za lastnika (deteritorializacija). Na drugi strani oblast skuša te linije pobega spet ujeti (reteritorializacija) - v sodobni družbi pa jih lahko ujame tudi druga oblast. Primer tega je oseba, ki je nezadovoljna z družinskim življenjem in išče pobeg v spletni pornografiji. To linijo pobega lahko kasneje ujame organizacija in to osebo poskusi teritorializirati. Ker oblast v sodobni družbi le redko sme uporabiti sredstva prisile, je v vseh drugih primerih odvisna od medijev, kateri s pomočjo "strokovnjakov" diagnosticirajo in s tem normirajo vedenje, ob enem pa ponujajo odrešitev oz. zdravljenje. Na ravni celotne družbe to ni nedolžen pojav, vendar se je

treba ozirati tudi na posameznike in njihove potrebe. Omeniti je treba tudi, da skušajo prek medijev različne terapevtske organizacije redefinirati kaj pomeni zasvojenost, treznost (*sobriety*, Alcoholics anonymous npr. treznost povezuje z stanjem povezanosti z bogom in ne le s stanjem "ne opitosti" (Orange 2012)), deviantnost, bolezen, itd. Tudi tu so ključnega pomena mediji, saj imajo velik vpliv pri ustvarjanju konsenza okoli pomena besed. Zanimivo je, da so pri temi spolnosti in odvisnosti od spolnosti ter pornografije, relevantne skoraj vse medijske in družbene teorije, od teorij diskurza, ideologij, kritike konkretnih medijskih praks, kritike bio oblasti, itd. Za razsežnost te naloge je uporaba in aplikacija vseh različnih teorij povezanih z mediji in s tem, kakšno resničnost konstruirajo, preprosto neizvedljiva. Vsekakor pa to kaže kako pomembna tema je spolnost za zahodno družbo.

VLOGA BOLNIKA IN ODVISNOST OD SEKSA

Talcott Parsons je govoril o vlogi bolnika. Vloga bolnika vsebuje dve pravici in dolžnosti. Pravici sta pravica do sočutja, ko zbolimo in začasna oprostitev opravljanja družbenih funkcij. Medtem ko dolžnosti vključujeta zavedanje, da je bolnikovo stanje v družbi nezaželeno in obisk pri zdravniku nujen oz. da je potrebno upoštevati zdravnikova navodila za čimprejšnje okrevanje.

Terapevti, ki se ukvarjajo z odvisnostjo od spolnosti, so v definiciji odvisnosti od spolnosti zajeli vidik, ki povzroča „hude težave v delovnem okolju“. Ker je delovno okolje omenjeno že v sami definiciji bolezni, lahko sklepamo, da gre za bolezen, ki je posebno problematična v družbi, ki je močno produktivna in storilnostno naravnana. Drugače povedano, dokler posameznikovo seksualno življenje ne vpliva na produkcijski proces, ni problematično, ko pa se enkrat ta proces zaradi tega upočasni ali ustavi je potrebna medicinska intervencija. Carnes in drugi v svojem priročniku V senci interneta opozarjajo ravno na iskanje in napeto pričakovanje (celotne seksualne izkušnje), ki vsrkavata njihovo koncentracijo in energijo. (Carnes in dr. 2010: 85). Slednje posledično vpliva na njihovo delovno zmogljivost in produktivnost. Kapitalistična potrošniška družba ne more funkcionirati s srečnimi in zadovoljnimi posamezniki, ampak mora ustvarjati konstanten občutek, da ti nekaj manjka, da bi moral biti boljši, hitrejši, pametnejši, močnejši, če želiš postati srečen – sreča postaja tisti

nikoli dosežen ideal, h kateremu vsi stremimo. Kot že rečeno, moramo za srečo garati; hoditi v službo in na delovnem mestu dati vse od sebe. Če opazimo, da nam zaradi naše seksualnosti pri delu ne uspeva najbolje, moramo nemudoma prepoznati simptome „bolezni“ in iti k zdravniku po nasvet. S tem sprejmemo, da smo bolani, prevzamemo vlogo bolnika; hkrati smo oproščeni opravljanja funkcij, ki nam jih naša družbena vloga nalaga in deležni sočutja (zaradi stigme, ki se drži praktično vseh vrst odvisnosti, sočutje pri prevzetju vloge bolnika ni vedno mogoče). Hkrati moramo sprejeti zdravnikova navodila in stremeti k čim hitrejši ozdravitvi.

Odnos zdravnik – pacient je izrazito kontrasten. Zdravnik igra aktivno, pacient pa pasivno vlogo. Carnes in drugi so v svojem priročniku slednje večkrat izpostavili:

»Mnogi se borijo popolnoma sami in v tišini. Preveč sram jih je, ali pa jim občutek krivde preprečuje, da bi poiskali pomoč.« (Carnes in dr. 2010: 37)

"Za zasvojenega v procesu okrevanja, ki prizna svojo nemoč obstaja upanje. Tak človek ve, da se bo morda prebil (skozi op. a.) en dan brez zasvojenosti – z veliko pomoči.“ (prav tam: 86)

„Ker zasvojenost poganja samo sebe, ne morete ponovno prevzeti kontrole brez zunanje pomoči.“ (prav tam: 91)

Trditvi, da zasvojeni s seksom prevzame vlogo bolnika, se da oporekati. Zdravljenje večinoma traja od tri do pet let, kar pomeni, da je obdobje, ko bi lahko prevzeli vlogo bolnika, predolgo in nas niti družba ne bi oprostila funkcij, ki izhajajo iz naše družbene vloge niti ne bi sočutje bližnjih trajalo toliko časa. V tem pogledu smo lahko kritični do Parsonsovega koncepta vloge bolnika, po drugi strani pa ima Parsons nesporno prav, ko trdi, da družba zahteva od posameznikov, da bolezenska (ovirajoča) stanja odpravijo v čim krajšem času s pomočjo zdravnika (ali v našem primeru terapevta) in da morajo biti v odnosu z zdravnikom pasivni.

O nečem podobnem govori tudi Foucault, ko omenja, da izum seksualnosti deluje pri oblikovanju in utrjevanju modernih družbenih institucij, te nato pomagajo moderni državi, da

upravlja s telesom (da uravnava in optimizira telesne zmogljivosti). Foucault je opazil, da so številne tradicionalne kulture in civilizacije gojile umetnost erotične čutnosti, toda le moderna zahodna družba je razvila znanost o seksualnosti. (Ob tem dodaja, da erotični užitek postane seksualnost takrat, ko ga začnemo preučevati.) Med koncepti moči-vednosti, ki so se razvili v devetnajstem stoletju, se je tako znašel tudi seznam perverznosti (z vsemi navodili, kako jih zdraviti). (Giddens 2000) Takoj ko se nekaj označi za perveržno, deviantno je odrinjeno na rob in v »ilegalo«. Problematična seksualna vedenja so svoje zavetje našla na internetu, ki je zaradi anonimnosti in dostopnosti prikladen za raziskovanje prepovedanega v seksu. »Internetna pornografija je v porastu tudi zato, ker je seks na internetu lahko dostopen, zagotavlja določeno mero anonimnosti, varnosti, tajnosti, poleg tega pa, za razliko od ostalih oblik seksualnosti skoraj nič ne stane, ne v finančnem ne v čustvenem pogledu.« (Carnes in dr., 2010: 16) Kljub temu se polje seksualne svobode na internetu vztrajno oži in skuša vse bolj nadzorovati s procesom medikalizacije, o čemer priča že naslov Carnesovega priročnika *V senci interneta*, oz. kot pravi Metka Mencin Čeplak, so »beleženje bolezni in bolnikov, kurativa in preventiva, ključni elementi 'upravljanja' s populacijo. Prav seksualnost je za oblast posebej zanimiva, saj je na presečišču telesa in populacije, kot pravi Foucault – povezana je z biološko in kulturno re/produkcijo, z vprašanjem 'kvalitete' biološkega in kulturnega 'materiala'.«

Kot vidimo, obstajajo vzporednice med Foucaultovim razmišljanjem o seksualnosti in našo tematiko. Včasih se je spolno vedenje nadzorovalo prek cerkve z izgovorom na moralo in boga; danes se nadzoruje preko medicine, psihologije in drugih ved, disciplin. Seksualno vedenje se poskuša nadzorovati s strahom pred boleznijo – odvisnostjo od seksa. Kot primer takšnega »strašenja« navajamo citat iz omenjenega priročnika.

»Ko ste odkrili potencial interneta za seksualne aktivnosti, se vam je na začetku morda zdelo zelo vznemirljivo. /.../ Izgledal je kot neškodljiv prostor, kjer bi se lahko igrali, izpolnili svoje fantazije in občasno našli seksualno potešitev. /.../ Toda nenadoma ste ugotovili, tako kot Kevin, da obstaja tudi negativna plat, ki jo je težko ali celo nemogoče kontrolirati. Tudi, ko ste trdno sklenili, da boste omejili ali ustavili uporabo interneta za seks, niste uspeli zaradi vseh prejšnjih obljub in priseg.« (Carnes in dr. 2010: 38)

MORALA IN ODVISNOST OD SPOLNOSTI

Priročniki o spolnosti v nekaterih delih spominjajo na verske zapovedi in moraliziranja. Kot primer tega si lahko pogledamo naslednji izvleček o programu Dvanajstih korakov, ki ga uporabljajo za zdravljenje iz Carnesovega priročnika o zasvojenosti z internetno pornografijo, ali pa odgovor Sanje Rozman, ki smo ga dobili v pogovoru z njo. Oboje potrjuje Foucaultovo tezo, da je medicina za drugimi sodobnimi institucijami prevzela nalogo družbenega nadzora (ki je razpršen in izhaja iz vsakega posameznika – samo-nadzorovanje), ki ga je včasih opravljala cerkev.

»Program Dvanajstih korakov /.../ zasvojene povabi k priznanju lastnega problema /.../ v prvem koraku priznajo, da so nemočni glede lastnega seksualnega vedenja. /.../ S tem priznanjem /.../ so zmožni ponovno začeti graditi odnose. To naredijo tako, da prevzamejo odgovornost za vse, kar so storili, in popravijo napake, kjer je to mogoče. Vrednote in prioritete se vrnejo na svoja mesta. Preko programa člani odkrivajo osnovne veščine duhovnosti kot sredstva za razumevanje in soočanje z lastnimi strahovi.« (Carnes in dr., 2010: 91)

Sanja Rozman: »Pri pornografiji ne gre za ljubezen in zdravo seksualnost, ampak za sovraštvo, poniževanje in podrejanje ženske in njene seksualnosti, zamaskirano v seksualno provokativne vsebine. A res želite TO učiti svoje otroke? Premislite, kaj se s tem naučijo? /.../

Otroci ne potrebujejo nazornih slikic, kako je treba uporabljati spolne organe, ampak učenje, kako vzdržati ranljivost in kako postaviti ustrezne meje in se zdravo navezati na drugo osebo, s katero si delijo intimno.«

Foucault definira moralo kot celoto pravil (moralni kodeks) in vrednot delovanja, ki se posameznikom in skupinam predlagajo prek različnih predpisovalcev, kot so lahko družina, cerkev, vzgojne ustanove..., je tudi resnično obnašanje posameznikov glede predloženih pravil in vrednot (seksualni predpisi, način kako biti zvest, izvajanje strogosti).

Morala je bila tista, ki je nadzorovala seksualnost. Označila jo je za greh, past, pregrešnost. Platon jo je razlagal kot suženjstvo. Izpostavil je vidik zmernosti (glej Foucault; Zgodovina Seksualnosti, 2010).

Včasih je bila spolnost bolj svobodna (Grčija), nenadzorovana. Grki so se osredotočali na zmernost in ne na »s kom, kje, kdaj in kako« izvajaš spolnost. Edina nesvobodna stvar je bila to, da so te sami užitki nadzorovali. Grkom se je zdela nezmernost problem; užitke (izlive) je bilo potrebno nadzorovati. Kasneje cerkev pravi, da je potrebno nadzorovati želje, ne samo fizični izliv. Nadzor nad samim sabo je pomemben. Razlika: za Grke je bilo pomembno, da se vzdržijo spolnih odnosov, tako so lahko bili svobodni; medtem ko se danes govori o tem, da se moramo izogibati prekomernih spolnih odnosov, da ne bi prišlo do odvisnosti, ki bi potem vplivala na našo produktivnost (kapitalizem). Po drugi strani je pornografija danes za tiste ki mamijo v odvisnost, dobičkonosna; pornografija ustvarja ogromne zaslužke. V knjigi V senci interneta navajajo podatke, da od približno 320 milijonov aktivnih uporabnikov interneta približno 40 milijonov priznava, da redno obiskujejo pornografske spletne strani. Ocenjuje se, da približno 4,2 milijona pornografskih spletnih strani letno proizvede več kot 2,5 milijarde dolarjev.« (Carnes in dr. 2010: 37) Podatki so bili zbrani leta 2006.

JE ODVISNOST OD INTERNETNE PORNOGRAFIJE MIT?

Statistike internetne pornografije kažejo, da govorice, da je 3/4 vseh internetnih vsebin pornografskih ne držijo. Dejanska raziskava pokazala je, da je ta delež manjši, le 4 % zlasti od kar internet uporablja tudi vse več ljudi, oba spola, in različni narodi. (Julie Ruvolo 2011)

To je prvi znak, da miti o internetni pornografiji morda ne držijo. Številke so zanimive, vendar ne povedo veliko o družbenih procesih. Ruvolo v članku za Forbes na podlagi pogovorov s strokovnjaki omenja tudi, da imajo bolj konzervativne zvezne države v ZDA višji odstotek ljudi, ki plačujejo za spletno pornografijo, čeprav imajo približno enak odstotek ljudi, ki to gledajo - torej, ne vedo, da se lahko pornografijo na spletu najde tudi zastonj. Ali pa mislijo, da je treba ljudi, ki garajo za produkcijo pornografije, pravilno poplačati za njihov trud. Pomembno je omeniti, da internetne stani niso več zelo "nov medij." Pornografske

vsebine so zaradi družbenega obsojanja pogosto zelo inovativne pri uporabi najnovejših medijev in tehnologij. Na nek način je pornografija dober indikator, kako se spreminja družba. Najbolj popularna pornografska spletna stran je Live Jasmin, ki ima kar 32 milijonov uporabnikov na mesec. (Ruvolo 2011) Ta spletna stran ponuja gledalcem, da si izberejo žive prenose pornografskih vsebin, omogoča celo komunikacijo med gledalci in performerji (ki so v večini ženske iz revnih delov Evrope in Azije) in ima veliko več uporabnikov kot spletne strani, ki le predvajajo slike in videe, četudi so te bolj kakovostni in imajo bolj atraktivne kadre. Zanimivo je, da je ljudem tako pomembna interakcija, četudi je kvaliteta prenosa veliko slabša, kot jo na primer ponujajo HD DVDji in profesionalne slike, velike tudi do 40 megapikslov. Treba je omeniti tudi, da uporablja Live Jasmin zelo agresivno spletno oglaševanje, veliko bolj prisotno kot oglasi za druge pornografske spletne strani.

Medtem je webcam show najbrž vsem udeležencem bolj enostaven. Performerji imajo fleksibilne ure, so v udobju varnega studia oz. lastnega doma, ne potrebujejo cele ekipe (direktorja, snemalcev, makeup in frizerje, audio tehnike, itd.) - le vklopijo webcam. Kmalu so na voljo za povezavo številnim ljudem po vsem svetu. Krožijo tudi govorice, da nekatere od webcam deklet zaslužijo po več kot \$20 000 na mesec. Sicer je tudi webcam pornografija tesno povezana z raznoraznimi sumljivimi posli, od zlorab, prisilnega dela, do pranja denarja (Biddle 2012). Ljudje, ki služijo na račun kršenja pravil, spretno uporabljajo nove tehnologije za ustvarjanja bogastva in prikrivanja krivde (oz. izkoriščanje pomanjkljive zakonodaje in nadzora). Iz tega vidika je spletna pornografija le podaljšek offline pornografije, katera je tudi sama pogosto le podaljšek trga s telesi.

Peter Topić, terapevt za odvisnost od spolnosti, podobno meni, da je tehnologija del problema: »Pogostost in izpostavljenost sta dejavnika, ki zelo vplivata na razvoj zasvojenosti. Kot človeška vrsta smo potrebovali milijone let, da so se naši možgani razvili do stopnje, na kateri smo danes. A še nikoli v zgodovini človeštva možgani niso bili izpostavljeni tako intenzivnim oblikam stimulacije, kot jih danes prinašajo internet, elektronski mediji in internetni seks.«

Po drugi strani, nekateri družboslovci opozarjajo na izobraževalni potencial interneta, pri čemer se sklicujejo na večjo dostopnost informacij o spolnosti in na možnost bolj sproščenega

pogovora o njej preko spleta. Poleg tega ponuja internet možnost oblikovanja virtualnih skupnosti, kjer se lahko tudi izolirani ali iz družbe izločeni posamezniki (npr. istospolno usmerjeni op. a.) pogovarjajo o spolnosti. (Carnes in dr. 2010: 41)

KRATEK RAZMISLEK O TERAPEVTSKEM DELOVANJU

Zgodovina nas uči, da so še, ne toliko dolgo nazaj, v psihiatriji zlorabljali npr. elektrošoke za tako imenovano zdravljenje. V norišnice so na silo zapirali posameznike, ki niso bili za nekoga ali neko skupino sprejemljivi. To nam da slutiti, da se pri terapiji tudi danes dogajajo razne napravnosti – čeprav manj nasline in očitne. Problem pri tem, je da morebitnih zlorab, slabe prakse, malomarnosti ali drugega manj sprejemljivega ravnanja terapevtov s tistimi, ki se k njim zatečejo pomoč, verjetno ni mogoče natančno izmeriti; saj je za (psiho)terapevtski odnos zapovedana molčečnost, kar se zamegljuje in opravičuje s pojmom zaupnost.

Najbrž ne bomo preveč tvegali s trditvijo, da nekateri terapevti niso modreci. Zato je mogoče, da včasih te ne zmorejo razumeti, kaj jim klienti razlagajo. Kljub temu razsojajo o človeških vrednotah. Te pa večinoma temeljijo na kulturno sprejetih predpostavkah, prikazanih kot najnovejša spoznanja, čeprav gre pogosto le za predsodke nekega obdobja. Na področju spolnosti, so na primer lahko prepričani, da vedo, kakšno je še sprejemljivo spolno življenje. Vendar izhajajo predvsem iz lastnih osebnih vrednot in vrednot lastne kulture, o kateri kritično (vsaj takšnih refleksij nismo zasledili) ne razmišljajo. Ko govorijo na primer o odvisnosti od seksualnosti, že v definicijo samega fenomena vključijo, da bi morale biti spolno življenje posameznika manj pomembno od družine, običajnih družbenih stikov, prijateljstva in dela. (glej definicijo zasvojenosti s pornografijo) Kaj je narobe s tem, če kot svojo najpomembnejšo prioriteto postaviš seksualni užitek? Je potem narobe če za to zapraviš ves svoj čas in denar? Vidimo, da terapevti povzdigujejo predvsem vrednote vladajoče družbe in služijo ohranjanju obstoječega stanja družbenih odnosov. Slednje potrjuje trditev da zdravstvo prevzema »vodilno vlogo v ideologijah sodobnih družb« (Ule in Kamin, 2009: 153)

Pri terapevtih, ki se ukvarjajo z odvisnostjo od spolnosti, je kot pri vseh terapevtih, ki ne delujejo v okviru javnega zdravstvenega sistema, problematično to, da so enostavno rečeno,

podjetniki. In kakorkoli bo kdo ugovarjal, obstaja velika verjetnost, da gre pri samostojni dejavnosti predvsem za dobiček, ali bolj po domače povedano, za čim večjo plačo in čim bolj zase udobne delovne razmere. Seveda pa zaradi že omenjenih razlogov takšne trditve ne moremo potrditi, prav tako pa bi v tem primeru najvrjetneje naredili krivico, vsem tistim (ki zgotovo prav tako obstajajo), ki svoje delo razumejo kot poslanstvo in jim denar ni najpomembnejši razlog za izvajanje terapevtske dejavnosti.

Morda so ravno zaradi zagotavljanja čim širšega nabora potencialnih odvisnikov definicije in kriteriji ohlapni, govorica terapevtov, pa "diplomatska" saj je nezavezujoča in ne pove veliko konkretnega, čeprav se zdi, da je zelo znanstvena.

ALI ODVISNOST OD SEKSA IN POSLEDIČNO OD INTERNETNE PORNOGRAFIJE ZARES OBSTAJA ALI GRE ZGOLJ ZA MEDIJSKO OZIROMA MEDICNSKO KONSTURIRAN FENOMEN

Terapevti imajo na odvisnost od seksualnosti drugačen pogled. Večina se zanaša na znanstvene dokaze, ki prihajajo predvsem s področja nevrobiologije: »Za zasvojenost s seksualnostjo (ali kakor koli bomo imenovali to težavo) obstaja dovolj znanstvenih dokazov, da gre za resno težavo. Spolnost bo verjetno še nekaj časa ena od tem, ki bo burila duhove in dvigovala veliko prahu, ker nas tako globoko definira. Po drugi strani pa je lahko strah vzbujajoče, kaj pomeni, da del populacije ne obvladuje svojega spolnega vedenja.« meni Peter Topić.

Nasprotno antropologinja Karmen Šterk opozarja, da je že odvisnost beseda, ki ima genezo v »dominaciji, oziroma pretenziji medicine, sodobne biomedicine in farmacije, ko si lastijo poimenovati telesna stanja in dogodke, vselej pa jih poimenujejo z besedo, ki pomeni eksces. Se pravi, da je odvisnost v bistvu sfabriciran naziv za tisto čemur se je še pred 50 leti reklo človeško stanje stvari. Odvisnost je torej, medikaliziran izraz za tisto, čemur se reče »imeti čustven odnos do sveta«.

Metka Mencin Čeplak se strinja, da gre vedno za konstrukcijo. Ljudje namreč svoje vedenje lahko prepoznajo kot 'neprimerno' (odvisno, kompulzivno) šele, ko se ga poimenuje. Čeplakovi se zdi, »da še posebej za 'psihološke motnje', kamor se običajno uvršča t.i. periferne seksualnosti, torej tiste, ki odstopajo od neke predpostavljene 'običajne' seksualnosti (ki je tudi konstrukcija), lahko rečemo, da ponujajo odgovor, preden se vprašanje sploh pojavi. Da ljudje nimajo problema s svojim vedenjem, dokler se tega vedenja ne označi kot problematično. Sicer pa – če sledimo American Psychiatric Association, ki velja za avtoriteto na področju klasifikacije človeškega vedenja na 'normalno' in 'moteno', lahko rečemo, da ne obstaja uradnih diagnostičnih kriterijev za 'odvisnost od seksa'. In tudi ne za 'odvisnost od pornografije'« Temu lahko dodamo, da seksualna zasvojenost še ni navedena v Mednarodni klasifikaciji bolezni in posledično ne spada pod bolezni, ki so v Sloveniji financirane s strani javnega zdravstva. Oziroma, kot nam je povedala Sanja Rozman: »Zaenkrat seksualna zasvojenost še ni del te klasifikacije, je pa vložen predlog, da bi se to dopolnilo v naslednji reviziji te knjige (odgovornost WHO) in ameriške klasifikacije DSM.«

Glede vpliva farmacevtske industrije in medicine je kritičen tudi Topić, ki se boji, da »bo farmacevtska industrija tudi na tem področju prej ali slej poskušala najti svoj »tržni delež«. Vprašanje, ali bomo kdaj imeli na voljo tabletko za zdravljenje zasvojenosti, tako ostaja odprto, sam pa menim da je zasvojenost preveč kompleksna, da bi jo lahko zdravili izključno medikamentozno.«

SKLEP

S to seminarsko nalogo smo želeli odgovoriti na vprašanje, ali odvisnost od spolnosti oziroma spletne pornografije obstaja kot realna bolezen ali pa gre mogoče za medijski konstrukt, ki pomaga prodajati časopise in v kolikšni meri je v tem kontekstu prisotna medikalizacija. Ko smo se začeli poglobljati v našo tematiko, smo ugotovili, da so že definicije osnovnih pojmov s katerimi operiramo ohlapne, veljajo le za nekatere primere, težko pa postavimo ločnico med vsem kar ni izrazito. Z besedo izrazito mislimo, da je določitev odvisnosti od spolnosti pri

nekem človeku jasna v nekaterih ekstremnih primerih, ki jih navajajo avtorji (terapevti) v svojih priročnikih, medtem ko so pri manj izrazitih vedenjskih vzorcih odločitve ali nekdo spada v kategorijo odvisnikov od spolnosti težje, če ne celo nemogoče. S tem področjem so se ukvarjali nekateri pomembni avtorji, vendar so zajemali partikularne vidike seksualnih vedenj, ki nam jih ni uspelo sintetizirati v jasno predstavo o tem fenomenu. Verjetno bi bilo bolje, če bi si skupina zastavila bolj ozko temo. Te zaradi zgoraj opisanih problemov nismo mogli zožati, zato smo se pri nalogi osredotočili na osvetljevanje nekaterih vidikov in odpiranje vprašanj, ki bi jih v prihodnje veljalo empirično raziskati. Če bi se naloge lotili sedaj in bi imeli dodatni semester časa bi se je lotili na drug način in poudarke premaknili na druge, morda bolj oprijemljive iztočnice. Vseeno smo ugotovili, da mediji uokvirjajo naš način razmišljanja o odvisnosti od seksa in imajo v določenih primerih celo moč, da redefinirajo določene vidike tega pojava. Medicina si vse bolj podreja naša vsakdanja življenja. Še posebno očitno je to na področju odvisnosti od spolnosti, ko nam ta novi ideološki aparat številka ena (Ule in Kamin 2009) določa svojo pomembnostno hierarhijo vrednot. Prevzemanje vloge bolnika, je le še en vidik, ki ustreza vse bolj v produktivnost usmerjenemu načinu življenja. Ob temu ni zamanj opozoriti, da lahko prihaja pri terapevtih, ki se ukvarjajo z odvisnostjo od spolnosti, do zlorab: njihova plača in ugled sta pogojena s številom in dolžino zdravljenja pacientov. Sklenemo lahko, da je odvisnost od spolnosti in posledično internetne pornografije medijsko konstruiran pojav, ki sovpada z fenomenom medikalizacije, vendar nismo uspeli ugotoviti v kolikšni meri.

VIRI IN LITERATURA

Bauman, Zygmunt (1998): *On Postmodern Uses of Sex. Theory, Culture & Society*. Sage Publications. London, Thousand Oaks and New Delhi. Vol. 15 (3-4) (19-33)

Bernik, Ivan (2010): *Spolnost v času individualizma in racionalnosti*. Družboslovne razprave. XXVI. 65: (7-24)

Bruckner, Pascal (2004): *Nenehna vzhičenost: esej o prisilni sreči* (66-69). Ljubljana. Študentska založba

Carnes, Patrick, David L. Delmonico, Elisabeth Griffin v sodelovanju z Josephom M. Moriarityjem (2010): *V senci interneta; kako se osvoboditi kompulzivnega seksualnega vedenja na internetu*. Ljubljana: Modrijan založba, d. o. o.

Deleuze, Gilles and Félix Guattari (1972): *Anti-Oedipus*. Trans. Robert Hurley, Mark Seem and Helen R. Lane. London and New York: Continuum, 2004. Vol. 1 of *Capitalism and Schizophrenia*. 2 vols. 1972-1980. Trans. of *L'Anti-Oedipe*. Paris: Les Editions de Minuit. ISBN 0-8264-7695-3.

Ferkov, Katerina (2009): Spolnost v tretjem tisočletju: uravnovešanje energij. Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo XXXVII. Številka: 233. (204-214)

Foucault, Michel 2010: Zgodovina seksualnosti. Ljubljana. Založba ŠKUC

Giddens, Anthony (2000): Preobrazba intimnosti. Ljubljana cf*.

Kuhar, Roman, Kogovšek, Tina, Švab, Alenka (2010): Ljubezen na prvi klik: uporaba interneta za spoznavanje intimnih partnerjev. Družboslovne razprave, XXVI, 65: (45-64)

Podjed, Dan (2011): Google vas gleda. Etnolog 21. (57-75)

Rozman, Sanja (1999): Peklenska gugalnica. 2.natis. Ljubljana Vale-Novak, 1999

Šimenc, Jana (2011): DR.GOOGLE.com. Etnolog 21. (17-34)

Šimenc, Jana, Barolole, Tomi (2009): (Z)nova medicina. Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo XXXVII. Številka: 233. (143-144)

Tivadar, Blanca (2012/2013): Kritika biomedicinskega modela. Medikalizacija. Zapiski iz predavanja.

Trček, Franc (2000): Kiberseks in Pornografija na internetu. Teorija in Praksa, 37, 6/2000, (1069-1081)

Veliki splošni leksikon v osmih knjigah (1998): Šesta knjiga. Urednica Marija Javornik. Ljubljana: DZS

Ule, Mirjana, Kamin, Tanja (2009): Novodobni stevardi zdravja Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo XXXVII. Številka: 233. (145-155)

White, Kevin (2002): Parsons, American Sociology of Medicine and the Sick Role. London, Thousan Oaks and New Delhi. Sage Publications.(104-116)

Elektronski viri

Goffman, Erving. 1974. Frame analysis: An essay on the organization of experience. Cambridge, MA: Harvard University Press. (Dostopno prek: <http://www.ccsr.ac.uk/methods/publications/frameanalysis/>)

Orange, A. 2012. The Orange papers: One Man's Analysis of Alcoholics Anonymous and Substance Misuse Recovery Programs, and Real Recovery. An Online Book. (Dostopno prek: <http://www.orange-papers.org/>)

Ruvolo, Julie: How much of the internet is actually for porn, 2011. Članek dostopen preko: <http://www.forbes.com/sites/julieruvolo/2011/09/07/how-much-of-the-internet-is-actually-for-porn/>)

Biddle, Sam: Indentured Servitude, Money Laundering and Piles of Money: The Crazy Secrets of Internet Cam Girls. 2012. Članek dostopen prek: <http://gizmodo.com/5941976/indentured-servitude-money-laundering-and-piles-of-money-the-crazy-secrets-of-internet-cam-girls-nsfw>).

Topić, Peter. 2010. Pornografija na internetu (Povzeto po Carnes, Weiss, Schneider). Dostopno prek: <http://www.viva.si/Psihologija-in-odnosi/5326/Pornografija-na-internetu>

TV Slovenija, 1.program. 2011. Vedno prvi: Zdravljenje odvisnosti od internetnega seksa. Ljubljana, 14.marec. Dostopno prek: <http://tvslo.si/predvajaj/zdravljenje-odvisnosti-od-internetnega-seksa/ava2.99640313/>

Košir, Alenka. 2011. Cybersex – novodobna oblika zasvojenosti. Dostopno prek: http://www.siol.net/novice/slovenija/2011/02/terankosir_internetneodvisnosti.aspx

Sotlar, Maja. 2012. Peter Topić, psihoterapevt, o zasvojenosti s seksualnostjo in o spletni pornografiji. Dostopno prek: <http://www.viva.si/Intervju/9001/Peter-Topi%C4%87-psihoterapevt-o-zasvojenosti-s-seksualnostjo-in-o-spletni-pornografiji>

Studio 12.tv. 2011. Pogovorni večer: V senci interneta 1. in 2.del. Dostopno prek: <http://studio12.si/druzba/razno-ostali-prispevki/1230-v-senci-interneta-1del.html> ; <http://www.s12.si/druzba/razno-ostali-prispevki/1231-v-senci-interneta-2del.html>

Cestnik, Branko. Fuente: Božje okolje, Letnik 31 Št 4. Brutalni vrh spolne revolucije. Dostopno prek: <http://es.catholic.net/sicatholicnet/617/1693/articulo.php?id=33354>

Deem, Rich. 2012. Can Christians View Pornography? What the Bible Says. Dostopno prek: http://www.godandscience.org/doctrine/pornography_and_christians.html

Flere, Sergej in Marko Kerševan.1995. Religija in (sodobna) družba: uvod v sociologijo religije. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče, 1995.